

HYVIL

Vahva ja välittävä Suomi - yleiskatsaus hallitusohjelmaan

Kuntamarkkinat 2023

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Sami Uotinen

Johtava juristi

Hallitusohjelma päälinjaukset

- Kestävä julkinen talous
 - Velkaantumiskehityksen pysäyttäminen edellyttää julkisen talouden vahvistamista yhteensä 9 mrd. eurolla kahden vaalikauden aikana
 - Hallituksen tavoite on vahvistaa julkista taloutta 6 mrd. eurolla tämän vaalikauden aikana
 - Tasapainotusta ei toteuteta kokonaisveroastetta kiristämällä
- Finanssipolitiikka
 - Julkisen talouden menoja sopeutetaan päätösperusteisesti noin 4 mrd. euroa vuoden 2027 tasolla
 - Hallitus on linjannut rakennepoliittisista toimista, jolla tavoitellaan julkisen talouden vahvistumista noin 2 mrd. eurolla vuoden 2027 tasolla
- Veropolitiikka
 - Hallitus ei valmistele maakuntaveron käyttöönottoa
- Investointiohjelma (yht. 4 mrd.)
 - Sote-palveluiden vaikuttavuuden lisääminen ja hoitojonojen purku (400 milj.)

Hallitusohjelmaa toteutetaan kehyyksen rajoissa

- **Hallitusohjelman kirjauksia ja muita toimenpiteitä toteutetaan vaalikauden kehyyksen mahdollistamissa rajoissa.**
- Lisäksi hallitus sitoutuu tarkastelemaan hallitusohjelman toimenpiteitä uudelleen, mikäli toimenpiteiden vaikutusarviot muuttuvat merkittävästi hallitusohjelman yhteydessä tehdyistä arvioista tai niiden toteuttaminen vaarantaisi julkiselle taloudelle asetetun toimenpidekokonaisuuden tai rahoitusasematavoitteen saavuttamisen.
- Hallitus sitoutuu tarvittaessa priorisoimaan hankkeiden toteutusta.

Hyvinvointialueiden rahoitus 1/3

- Hallitus sitoutuu tavoitteeseen, jossa **kustannusten kasvua hillitään** vuoden 2023 julkisen talouden perusuraan verrattuna 1,4 miljardilla eurolla vuoteen 2027 mennessä ja yhteensä 3 miljardilla eurolla vuoteen 2031 mennessä kansalaisten perustuslailliset oikeudet huomioiden.
 - Hyvinvointialueiden rahoitusmalliin tehdään tätä kustannusten hillinnän tavoitetta vastaavat muutokset.
- **Hallitus sitoutuu rahoittamaan täysimääräisesti hyvinvointialueille asetettavat mahdolliset uudet tehtävät tai niiden laajennukset tai keventämään tehtäviä vastaavasti.**
 - Kaikista tehtävämuutoksista tehdään huolelliset vaikutusarvioinnit ennen päätöksentekoa.
- **Hallitus ei ota käyttöön hyvinvointialueiden verotusoikeutta eikä käynnistä mitään siihen liittyviä selvityksiä.**

Hyvinvointialueiden rahoitus 2/3

- Hyvinvointiyhteiskunnan palveluiden rahoituksellisen kestävyuden varmistamiseksi hallitus tavoittelee hyvinvointialueiden kustannusten kasvun hillintää.
 - Hallitus pyrkii tavoitteisiin ennen kaikkea rakenteellisilla toimilla esimerkiksi palvelurakenteen ja tekemisen tapojen kehittämisellä.
 - Tämän lisäksi hallitus tarkastelee eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden laajuutta ja palveluihin liittyvää normitusta.
- Rahoitusmallin kannustavuuteen ja ohjaavuuteen tähtäävät rakenteelliset muutokset tehdään hallitusti ja ennakoitavasti. Tämän takia hallitus säilyttää hyvinvointialueiden rahoitusmallin ennallaan vuosina 2023-2025.

Hyvinvointialueiden rahoitus 3/3

- Rahoitusmallin kannustavuuden lisäämiseksi toteutuneiden kustannusten koko maan tasolla tehtävää jälkikäteistarkistusta alennetaan portaittain lisäämällä malliin niin kutsuttu hyvinvointialueiden omavastuu (alkaen vuonna 2026 tehtävästä tarkistuksesta).
- Käynnistetään rahoitusmallin kehitystyö, jonka tavoitteena on sosiaali- ja terveystalouden rahoituspohjan turvaaminen, mallin kannustavuuden parantaminen ja kustannustenhillinnän tukeminen. Kokonaistarkastelun perusteella rahoitusmallipäätökset tehdään vuonna 2025.

Hyvinvointialueiden ohjaus 1/2

- Hyvinvointialueiden ohjausrakenteita kehitetään ja selkeytetään siten, että varmistetaan yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut, henkilöstön riittävyys, hillitään kustannusten nousua ja edistetään kustannusvaikuttavuutta ottaen huomioon alueiden tarve säilyttää hyvinvointialueiden omistajuus omasta taloudestaan. Tavoitteiden saavuttamista seurataan.
- **Hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittaminen säädetään valtiovarainministeriön tehtäväksi ja vahvistetaan ministeriön voimavaroja.** Valtiovarainministeriön johdolla STM, SM ja VM sekä muut viranomaiset seuraavat ja arvioivat hyvinvointialueiden toiminnan vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuloksellisuutta.
- Eri ministeriöiden päällekkäiset hyvinvointialueiden toimintaan ja talouden ohjaukseen liittyvät lakisääteiset välineet (muun muassa neuvottelukunnat, neuvottelut ja valtakunnalliset tavoitteet) yhdistetään.

Hyvinvointialueiden ohjaus 2/2

- **Lakisääteisiä neuvottelumenettelyitä selkiytetään** ja neuvotteluille määritellään vielä nykyistä **selkeämmät tavoitteet**. Tarvittavat lainsäädäntömuutokset tehdään muun muassa hyvinvointialuelakiin ja järjestämislakeihin.
- Hyvinvointialueiden talouden ja tuloksellisuuden ohjauksen edellyttämää **tietopohjaa kehitetään**, jotta saadaan käyttöön johtamista tukeva, toiminnan ja talouden kattava tieto. Varmistetaan lisäksi, että tiedot alueiden välillä ovat vertailukelpoisia ja avoimesti saatavilla. Tiedolla johtamisen kokonaisuuden johtaminen valtakunnallisen ohjauksen tasolla varmistetaan.
- **Laissa jo säädettyjä keinoja käytetään vaikuttavuuden ja tuottavuuden lisäämiseen**. Hyvinvointialueilta edellytetään lakisääteisin ohjauksen keinoin (muun muassa hyvinvointialueneuvotteluissa annettavat vahvat suositukset, investointisuunnitelmien hyväksyminen sekä lainanottovaltuuksien muutoksiin ja lisärahoitukseen liittyvät sitovat ehdot) vaikuttavuuden, taloudellisuuden ja tuloksellisuuden kehittämistoimenpiteitä sekä niiden toteutumisen raportointia. Varmistetaan, että raportointivelvoitteet ovat perusteltuja niiden edellyttämään työmäärään, hyötyihin ja kustannuksiin nähden.

Toimintatapojen kehittäminen

- Tietojohtaminen
 - Kansallista kustannuslaskennan mallia hyödynnetään osana alueellista tietojohtamista ja kansallista ohjausta
- Monituottajuus
 - Hyvinvointialueiden mahdollisuuksia valita järjestämisvastuullaan olevien sote-palvelujen tarkoituksenmukaisin toteutustapa on parannettava
 - Arvioidaan ja tarvittaessa kevennetään hyvinvointialueen riittävään omaan palvelutuotantoon liittyvää sääntelyä.
 - Toteutetaan yksityisen palveluntuottajan alihankintaa koskien alihankintatyöryhmän esittämät lakimuutokset
- Palvelusetelin käytön lisääminen ja yhtenäistäminen, henkilökohtaisen budjetoinnin hyödyntäminen
- Uudistetaan erikoissairaanhoidon työnjakoa koskevat säädökset

Kiirehdittävät toimet

Hallitus toteuttaa kiireellisesti toimia, joilla voidaan parantaa sote-palveluiden saatavuutta:

- Perusterveydenhuollon vastaanottotoiminta mm.
 - Nykymuotoisen Kela-korvauksen kasvattamiseen perusterveydenhuollon vastaanottotoiminnassa
 - Perusterveydenhuollon saatavuutta parannetaan kohdentamalla hallituskauden aikana kertaluonteista rahoitusta perusterveydenhuollon hoitojonojen purkuun **hallituksen kehittämän uuden Kela-korvausmallin avulla**
 - Varmistetaan hoitotakuun toteutuminen perusterveydenhuollon vastaanottotoiminnassa ja suun terveydenhuollossa (valvonta, ostopalvelut ja palveluseteli)
- Matalan kynnyksen mielenterveysapu ja -palveluiden saatavuus
 - Kehitetään perustason mielenterveyspalveluja esimerkiksi terapiat etulinjaan -toimintamallin kokemuksia hyödyntäen ja ottamalla käyttöön porrasteinen hoitomalli.
 - Turvataan lainsäädännöllä lasten ja nuorten yhdenvertainen pääsy perustasolla lyhytpsykoterapiaan tai muihin vaikuttaviin psykososiaalisiin hoitoihin (**hallituksen mallin mukainen lasten ja nuorten terapiatakuu**).
 - Vahvistetaan psykoteriapalveluiden saavutettavuutta uudistamalla psykoterapeuttikoulutusta kaksiportaiseksi ja säätämällä ensimmäisen portaan koulutus maksuttomaksi.
 - Lisätään matalan kynnyksen palveluiden ja mielenterveysavun saatavuutta yhteistyössä muun muassa järjestöjen ja seurakuntien kanssa, esimerkiksi walk in -palvelut ja chat-palvelut.
 - Tuetaan mielenterveyspalveluiden saatavuutta yhdessä hyvinvointialueiden kanssa tehostamalla Mielenterveystalo-palvelukokonaisuuden käyttöä alueilla (omahoito-ohjelmat ja verkkoterapiat).

Kiirehdittävät toimet

- Ikäihmisten kotona pärjääminen
 - Osoitetaan **järjestöavustuksia** kolmannen sektorin ja mm. seurakuntien toimijoille kotona asuvien ikäihmisten ja omaishoitajien toimintakyvyn ylläpitämiseksi sekä etsivän että löytävän työn tehostamiseksi.
 - Lisätään **kuntien terveyden edistämisen määrärahaa** sosiaali- ja terveysministeriön talousarviomomentille ja vaikutetaan sen kohdentamiseen ikäihmisten toimintakyvyn, kotona pärjäämisen ja omaishoitajien tukemiseen.
 - Kannustetaan vuorovaikutusohjauksella hyvinvointialueita lisäämään ja uudistamaan iäkkäiden **ryhmämuotoista päivä- ja päiväkeskustoimintaa**.

Kiirehdittävät toimet

- Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistaminen (kokoelma toimia)
 - Järjestöjen, yhdistysten ja seurakuntien kautta tehtävän ruoka-aputyön tuen vakinaistaminen
 - Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2027 mennessä.
 - Erikseen määriteltävät nuorten huumekuolemien vähentämistä tukevat toimet
 - C-hepatiitin eliminointiin vuoteen 2027 mennessä tähtäävä ohjelma
 - Palautetaan keliakiorvaus alaikäisiä ja alemman tulotason aikuisia painottaen.
 - Varaus muihin toimiin kaikista heikoimmassa asemassa olevien auttamiseksi:
 - **Itsemääräämisoikeuslainsäädännön edistäminen, tarkemmin myöhemmin ohjelmassa kirjatun mukaisesti**
 - Itsemurhien ehkäisyyn tähtäävät toimet (Itsemurhien ehkäisyohjelma)
 - Toimet, jotka kohdentuvat vakavasti päihteidenkäytöllä, rikoksilla ja väkivallalla oireilevien nuorten auttamiseen

Alustavia vaikutelmia 1/2

- Hallitusohjelman tavoitteet vastaavat pääosin hyvinvointialueiden toiveita.
- HO-tavoitteiden kirjaukset ovat yleisluonteisia ja keinojen konkretia on osin vähäinen. Tavoitteet ovat kuitenkin linjassa HVA:iden jo aloittamien toiminnan kehittämiseen tähtäävien prosessien kanssa.
- Hyvinvointialueiden tavoite työrauhasta toteutuu osin, mutta hallitusohjelman kirjaukset ja niistä seuraavat muutospaineet aiheuttavat lisätyötä myös alueille.
- Hoitovelkaa (patoutunutta palvelutarvetta) pyritään hallitusohjelmassa ratkaisemaan laajentamalla yksityissektorin osuutta mm. Kela-korvausjärjestelmän ja palvelusetelin avulla.
- Kiristynyt julkinen talous vaikuttaa HVA:iden rahoitusta kiristävästi ja voi heikentää HVA:iden kykyä riittävien ja laadukkaiden palveluiden järjestämiseen.
- Valtionohjauksen integraatio tukee hyvinvointialueiden johtamista kokonaisuutena sekä pakottaa ministeriöt aiempaa tiiviimpään keskinäiseen yhteistyöhön.
- Valviran ja AVI:jen tehtävien kokoaminen yhden valvojan viranomaisen alle muuttaa viranomaisvalvontaa.

Alustavia vaikutelmia 2/2

- Kirjauksissa on osittain unohtunut, että pelastustoimi on sosiaali- ja terveystoimen kanssa rinnasteinen. Monien tavoitteiden, kuten vaikuttavuuden, kuuluisi koskea myös pelastustoimea.
- Kirjauksista on jäänyt pois alueellisen varautumisen koordinaatiotehtävän osoittaminen hyvinvointialueille. Tämä jättää alueellisen varautumisen roolit ja vastuut edelleen epäselviksi, eikä hyvinvointialuetta tunnisteta kirjauksissa lainkaan varautumistoimijaksi.
- Sosiaalihuolto erottuu kirjauksissa varsin ohuesti ja vähäisesti. Samoin esimerkiksi sanaa sosiaalityö ei mainita ohjelmassa kertaakaan.
- Soten ja työllisyyden yhteys näkyy myös valitettavan huonosti. Monialaisuudesta lähinnä mainintoja hallinnollisesta näkökulmasta tai digitalisaatioon ja tiedonvaihtoon liittyen.
- Mittavien lainsäädäntöhankkeiden tavoitteista ja sisällöstä on varsin vähän konkretiaa. Hallitusohjelman mukaan uudistetaan mm. terveydenhuoltolaki, sosiaalihuoltolaki sekä lastensuojelulainsäädäntö.

Lainsäädäntöuudistukset

- Uudistetaan terveydenhuoltolaki, sosiaalihuoltolaki sekä lastensuojelulainsäädäntö.
- Sote-järjestämislain muutokset
- YTA-sopimusasetuksen muutokset
- Laki psykoterapiaan pääsystä
- Erikoissairaanhoidon keskittämisasiasetus
- Säädetään julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ja menetelmien palveluvalikoimaan kuulumisen ja kohdentamisen periaatteista
- Itsemääräämisoikeuslainsäädännön (IMO) valmistelu
- Ammattihenkilölain kokonaisuudistus ja asetus täydennyskoulutuksesta
- Lääkkeiden velvoitevarastointilainsäädännön uudistus, Uudistetaan velvoitevarastointilaki
- Toteutetaan kaikilla hallinnonaloilla häiriö- ja kriisitilanteiden sääntelyn kokonaistarkastelu
- Valmiuslain kokonaisuudistus
- Väestönsuojelua vahvistetaan muun muassa uudistamalla väestönsuojeluun varautumista koskeva sääntely

Lainsäädäntöuudistukset

- Uusi vammaispalvelulaki siirretään tulemaan voimaan 1.10.2024. Hallitus käynnistää kiireellisesti lainvalmistelun, jonka tarkoituksena on turvata vammaisten oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus.
- Uudistetaan apteekkisääntelyä vastuullisesti ja asteittain turvaten laadukkaat ja turvalliset apteekkipalvelut koko Suomessa.
- Muutetaan Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia Kelan hallinnon osalta parlamentaarisen työn pohjalta ja lisäksi siten, että Kelan palveluita voidaan tarjota yhteiskunnan muiden toimijoiden käyttöön turvallisuuden ja huoltovarmuuden parantamiseksi.
- Velvoitetaan hyvinvointialueet julkaisemaan lakisääteisten hoitopäätösten määräämisen tiedot nykytilannetta tiheämmin asiakaslähtöisellä tavalla. Parannetaan asiakaslähtöistä tiedonsaantia sosiaalihuollon palveluiden odotusajoista.
- Neuvola, kouluterveydenhuolto ja muut ikäryhmän palvelut - säädösten päivitykset
- Sote-tiedonhallintasäätelyn uudistaminen
- Hankintalaki
- Tietosuojalainsäädäntö
- Väestönsuojelua vahvistetaan muun muassa uudistamalla väestönsuojeluun varautumista koskeva sääntely ja kehittämällä väestönsuojelutyön organisointia.
- Todennäköisesti palvelusetelilaki avataan

Hallituksen lainsäädäntöohjelma ja -suunnitelma

- Hallituksen **lainsäädäntöohjelmassa** on alustavat tiedot hallitusohjelmaa toteuttavista ja muista keskeisistä lainvalmisteluhankkeista.
- **Lainsäädäntösuunnitelma** sisältää ajantasaisen tiedon hallituksen esityksistä, jotka hallitus on suunnitellut annettaviksi eduskunnalle kullakin eduskunnan istuntokaudella
- Pääministeri Orpon hallitus laatii vaalikaudelle 2023-2027 lainsäädäntöohjelman ja vahvistaa lainsäädäntösuunnitelmat eduskunnan istuntokausittain.
- Hallitus hyväksyi 31.8.2023 suunnitelman hallituksen esityksistä, jotka annetaan eduskunnalle syysistuntokaudella 2023, sekä vastaavat alustavat kevätistuntokauden 2024 tiedot.
 - <https://valtioneuvosto.fi/lainsaadantosunnitelma>

Sami Uotinen
Johtava juristi

H Y V I
N V O I N T I
A L U E Y H
T I Ö V
Ä L **HYVIL** F Ä
R D S O M R
Å D E S B O L
A G E T

www.hyvil.fi